

การศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายในสมัยโบราณมิใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะศึกษาแนวคิดและความเป็นมาของกฎหมาย โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งประสงค์จะทำการศึกษาเฉพาะในเรื่องแนวคิดในการลงโทษของกฎหมายตราสามดวง ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดในการลงโทษของสมัยก่อนว่า เพราะเหตุใดกฎหมายจึงได้บัญญัติความผิดไว้รุนแรงและน่ากลัว แนวความคิดดังกล่าวมีที่มาอย่างไรหรือได้รับอิทธิพลมาจากที่ใดบ้าง เมื่อได้รับมาแล้วได้มีการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมของไทยในสมัยนั้นหรือไม่ อย่างไร

ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สิ่งที่จะศึกษาประการแรกคือ เรื่องความรับผิดชอบอาญาในกฎหมายตราสามดวงว่า มีจุดร่วมที่เหมือนกับกฎหมายที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันอย่างไร ตามหลักการแล้ว กฎหมายจะลงโทษผู้ใดมิได้ ถ้าบุคคลผู้นั้นมิต้องมีความรับผิดชอบอาญา ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกฎหมายตราสามดวงหรือกฎหมายอาญา ต่างก็วางหลักการดังกล่าวไว้เช่นเดียวกัน แต่อาจมีความแตกต่างกันในสาระบางประการ ทั้งนี้เนื่องจาก การบัญญัติกฎหมายในแต่ละยุคสมัยออกมาใช้บังคับ จะต้องให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในขณะนั้น

ในบริบทของกฎหมายตราสามดวงนั้น หากพิจารณาแล้วจะพบว่า สามารถแยกโทษออกเป็น 2 ประเภท คือ "โทษหลวง" ในปัจจุบันเทียบได้กับ "โทษที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน" และ "โทษราช" เทียบได้กับ "โทษที่เป็นความผิดต่อส่วนตัว" วิธีการลงโทษในกฎหมายตราสามดวงนี้ จะมีเอกลักษณ์เฉพาะคือ ได้จำลองการลงโทษมาจากในนรก เพื่อให้คนเกรงกลัวในการที่จะกระทำความผิด นอกจากนี้ บริบทของกฎหมายตราสามดวงยังทำให้มองเห็นสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยก่อนว่าดำเนินไปเช่นไร โดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือสะท้อนออกมาได้อย่างชัดเจน

แนวความคิดหลักที่มีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายที่บังคับใช้ในสมัยนั้น ได้แก่

1. ความเชื่อเรื่องพระมหากษัตริย์
2. ความหวาดระแวงระหว่างพระราชวงศ์และเหล่าบรรดาขุนนาง
3. ความขัดแย้งกับอาณาจักรใกล้เคียง
4. ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้น มีการนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายอาญาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน